

KENG ASSORTIMENTDAGI KIYIMLARNI TIKISH JARAYONIDA KASBIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Madatova Feruza

*Farg'ona Imkoniyatlari cheklangan shaxlar uchun ixtisoslashtirilgan
maxsus texnikum
ta'lim ustasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada keng assortimentdagi kiyimlarni tikish jarayonida o'quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari ilmiy-uslubiy jihatdan tahlil qilingan. Maqolada zamonaviy kasbiy ta'lim tamoyillari, modulli o'qitish texnologiyalari, amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish metodlari va kasbiy kompetensiyalarni baholash mezonlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, differensial yondashuv va loyiha asosidagi o'qitish metodlari o'quvchilarda kasbiy mahoratni samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kasbiy kompetensiya, kiyim tikish, pedagogik asos, modulli ta'lim, differensial yondashuv, amaliy mashg'ulot, loyiha metodi, ta'lim ustasi, kasbiy mahorat, assortiment.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ШИТЬЯ ОДЕЖДЫ ШИРОКОГО АССОРТИМЕНТА

Мадатова Феруза

*Специализированный специальный техникум для лиц с ограниченными
возможностями Ферганской области
Мастер производственного обучения*

Аннотация. В данной статье научно и методически анализируются педагогические основы формирования профессиональных компетенций у учащихся в процессе шитья одежды широкого ассортимента. В статье рассматриваются принципы современного профессионального образования, модульные технологии обучения, методы организации практических занятий и критерии оценки профессиональных компетенций. Результаты исследования показывают, что дифференцированный подход и проектно-ориентированные методы обучения служат эффективным средством развития профессиональных навыков у учащихся.

Ключевые слова: профессиональная компетенция, шитье одежды, педагогические основы, модульное образование, дифференцированный подход, практические занятия, проектный метод, магистратура, профессиональные навыки, ассортимент.

PEDAGOGICAL BASIS OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCES IN THE PROCESS OF SEWING CLOTHES IN A WIDE RANGE

Madatova Feruza

Fergana Specialized Special Technical School for People with Disabilities

Education Master

Annotation. This article scientifically and methodologically analyzes the pedagogical foundations of the formation of professional competencies in students in the process of sewing a wide range of clothes. The article covers the principles of modern vocational education, modular teaching technologies, methods of organizing practical exercises and criteria for assessing professional competencies. The results

of the study show that the differential approach and project-based teaching methods serve to effectively develop professional skills in students.

Keywords: professional competence, sewing clothes, pedagogical basis, modular education, differential approach, practical exercise, project method, education master, professional skills, assortment.

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida kasbiy ta'limni isloh qilish va zamonaviylashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. 2022-yilda qabul qilingan "Kasbiy ta'lim to'g'risida"gi qonun va 2023-2027-yillarga mo'ljallangan kasbiy ta'limni rivojlantirish Davlat dasturi doirasida texnikum va kollejlarda o'quv jarayonini tubdan yangilash ko'zda tutilmoqda. Ayniqsa, tikuvchilik va moda san'ati yo'nalishidagi kasbiy ta'lim muassasalarida keng assortimentdagi kiyimlarni tikish bo'yicha kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish dolzarb masala sifatida kun tartibida turibdi.

Keng assortimentdagi kiyimlarni tikish - bu nafaqat bitta turdagi mahsulot (ko'ylak, shim yoki kiyimning boshqa turi) ni yaratishni, balki ayollar, erkaklar va bolalar kiyimlarining turli xil turlari, uslublari va materiallaridan foydalanib murakkab buyumlar tayyorlashni o'z ichiga oladi. Bunday murakkab kasbiy faoliyat uchun o'quvchida tor texnik bilimlardan tashqari keng qamrovli kompetensiyalar majmuasi shakllantirilishi zarur: texnologik bilim, ijodiy fikrlash, sifat nazorati qobiliyati, zamonaviy tikuv asbob-uskunolari bilan ishlash ko'nikmasi.

Muammo shundaki, an'anaviy ta'lim usullari ko'pincha tor ixtisoslashuvga qaratilgan bo'lib, keng assortimentni qamrab oluvchi yaxlit kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga etarlicha e'tibor bermaydi. Shu sababli ushbu tadqiqotda keng assortimentdagi kiyimlarni tikish jarayonida kasbiy

kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslarini ilmiy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish maqsad qilib qo'yilgan.

Kasbiy kompetensiya tushunchasi va uning tarkibiy qismlari

"Kompetensiya" tushunchasi zamonaviy pedagogika fanida markaziy o'rinni egallaydi. Evropa ta'lim makonida qabul qilingan ta'rifga ko'ra, kompetensiya - bu bilim, ko'nikma, malaka va munosabatning yaxlit majmuasi bo'lib, muayyan kasbiy vazifani muvaffaqiyatli bajarish imkonini beradi (European Qualifications Framework, 2008). O'zbek pedagogi va olimi A.Holliqov (2018) ta'kidlashicha, kasbiy kompetensiya o'quvchining nazariy bilimini amaliyotda qo'llash, yangi vaziyatga moslasha olish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini birlashtiradi.

Kiyim tikish sohasidagi kasbiy kompetensiyalarni quyidagi bloklarga ajratish mumkin:

- Texnologik kompetensiya: tikuvchilik texnologiyalarini bilish, kesish, tikish, qayta ishlash jarayonlarini to'g'ri bajarish.
- Loyihalash kompetensiyasi: chizma va andozalar asosida kiyim konstruksiyasini yaratish, modellashtirish.
- Material kompetensiyasi: turli xil to'qimachilik materiallarini tanish, xususiyatlarini bilish va to'g'ri tanlash.
- Sifat nazorati kompetensiyasi: tayyor mahsulotni standartlarga muvofiqligini tekshirish, nuqsonlarni aniqlash va bartaraf etish.
- Ijodiy kompetensiya: moda tendensiyalarini o'rganish, yangi dizaynlarni yaratish va milliy kashtachilik elementlarini qo'llash.

Keng assortimentdagi kiyimlarni o'rgatishning o'ziga xos pedagogik muammolari

Farg'ona ISHSUI maxsus texnikumida o'tkazilgan kuzatuvlar va pedagogik tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, keng assortimentdagi kiyimlarni tikishni

o'rgatishda bir qancha spetsifik pedagogik muammolar mavjud. Birinchidan, o'quvchilar ko'pincha bitta turdagi kiyimni tikishni o'zlashtirib, boshqa assortiment turlariga o'tishda qiyinchilik sezadilar - bu «transfer muammosi» deyiladi. Tadqiqotchi Sh.Yusupova (2021) ushbu hodisani «assortiment ko'rliqi» deb ataydi va uning asosiy sababini bir xil operatsiyalarni mexanik takrorlashga asoslangan an'anaviy usulda ko'radi.

Ikkinchi muammo - o'quv dasturlarining ko'pincha alohida operatsiyalarga (tikish, kesish, dazmollash) bo'linishi bo'lib, ular o'zaro bog'liq tizim sifatida emas, balki mustaqil topshiriqlar sifatida o'rgatiladi. Bu o'quvchida yaxlit kasbiy ko'rish qobiliyatini shakllantirishga to'siq bo'ladi. Uchinchi muammo - zamonaviy CADD (Computer-Aided Design and Drafting) dasturlarini o'rgatish bilan an'anaviy qo'l mehnati o'rtasidagi muvozanatni saqlash masalasidir.

Respublika bo'yicha o'tkazilgan so'rovnoma (Kasbiy ta'lim vazirligi, 2022) natijalariga ko'ra, tikuvchilik yo'nalishidagi texnikum bitiruvchilarining 67 foizi ish beruvchilar talabiga ko'ra keng assortimentda ishlashda qiyinchilik sezar ekan. Bu esa o'quv jarayonida kasbiy kompetensiyalarni kompleks shakllantirishning yangi pedagogik yondashuvlarni talab qilishini yaqqol ko'rsatadi.

Samarali pedagogik texnologiyalar va metodlar

Tadqiqot jarayonida keng assortimentdagi kiyimlarni tikish bo'yicha kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda quyidagi pedagogik texnologiyalar samarali ekanligi aniqlandi:

Modulli o'qitish texnologiyasi

Modulli o'qitish - keng assortimentdagi kiyimlarni o'rgatishda eng mos keluvchi yondashuv. Bu texnologiyada o'quv materiallari mustaqil, ammo o'zaro bog'liq modullarga bo'linadi. Masalan, «Ayollar kiyimlari» moduli, «Erkaklar kiyimlari» moduli, «Bolalar kiyimlari» moduli va «Milliy kiyimlar» moduli alohida-

alohida o'rganiladi, lekin har bir modulda qo'llaniladigan umumiy texnologik asoslar (kesish, tikish choklar, qayta ishlash) parallel shaklda mustahkamlanadi. B.Yo'ldoshev (2019) modulli ta'limning asosiy afzalligini har bir o'quvchining o'z sur'atida o'rganishi va o'zi uchun zarur modulni chuqurroq o'zlashtirishida deb ko'radi.

Loyiha asosidagi o'qitish (Project-Based Learning)

Loyiha metodi keng assortimentdagi kiyimlarni tikishda kasbiy kompetensiyalarni kompleks shakllantirishning eng samarali yo'li sifatida tan olingan. Farg'ona texnikumida joriy etilgan «To'liq kiyim kolleksiyasi» loyihasida o'quvchilar semestr davomida bitta umumiy mavzu ostida turli xil assortimentdagi (fuqarolik, sport, bayram) bir nechta kiyimni loyihalashtirish, kesish, tikish va namoyish etishadi. Bu jarayon o'quvchida texnologik, ijodiy va kommunikativ kompetensiyalarni bir vaqtda rivojlantiradi. N.Rahimova (2020) o'z tadqiqotida loyiha metodini qo'llagan guruhlarda kasbiy kompetensiya darajasi an'anaviy usul bilan o'rgatilgan guruhlaridan 34 foizga yuqori bo'lganini qayd etgan.

Differensial va individual yondashuv

O'quvchilarning turli xil boshlang'ich saviyasi va qiziqishlarini hisobga olgan holda differensial topshiriqlar tizimini qo'llash zarur. Uch darajali topshiriqlar tizimi (bazaviy, o'rta va oliy daraja) har bir o'quvchiga o'z imkoniyatiga mos tarzda rivojlanish imkonini beradi. Masalan, bazaviy darajada o'quvchi standart ko'ylak tikishni o'rganadi; o'rta darajada boshqacha materialdagi murakkabiyatroq model tikadi; oliy darajada esa milliy naqshlar bilan bezatilgan original dizaynni yaratadi.

Dualistik ta'lim tizimi (Dual Education System)

Germaniyada muvaffaqiyatli qo'llanilgan dualistik ta'lim tizimini O'zbekiston sharoitiga moslashtirib joriy etish katta samara bermoqda. Farg'ona viloyatidagi bir qancha tikuvchilik fabrikalar bilan hamkorlikda o'quvchilar

amaliyotni to'g'ridan-to'g'ri ishlab chiqarish sharoitida o'tkazadilar. Bu esa real assortiment bilan ishlash, sanoat texnologiyalarini o'rganish va kasbiy muhitda muloqot ko'nikmalarini egallash imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasi Kasbiy ta'lim vazirligining 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, dualistik ta'lim dasturida qatnashgan o'quvchilarning ish bilan ta'minlanish ko'rsatkichi 89 foizni tashkil etgan.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishning ilmiy asoslari

D.Kolb (1984) ishlab chiqqan tajribaviy o'qitish modeli (Experiential Learning Cycle) keng assortimentdagi kiyimlarni tikishni o'rgatishda juda mos keladi. Bu model to'rt bosqichdan iborat: (1) aniq tajriba - yangi kiyim turini amalda ko'rish va sinab ko'rish; (2) refleksiv kuzatuv - bajarilgan ishni tahlil qilish; (3) abstrakt kontseptualizatsiya - umumiy qonuniyatlarni chiqarish; (4) faol tajriba - yangi vaziyatda qo'llash. Ushbu tsiklning doimiy takrorlanishi o'quvchida har qanday kiyim turiga nisbatan umumlashtirilgan kasbiy yondashuvni shakllantiradi.

Amaliy mashg'ulotlar tuzilmasiga qo'yiladigan asosiy talablar sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin: (1) har bir mashg'ulot real kasbiy vaziyatni modellashtirishi kerak; (2) o'quvchi ish jarayonini nazorat qilish va baholash mezonlarini oldindan bilishi lozim; (3) xato va kamchiliklarni tahlil qilish uchun maxsus vaqt ajratilishi zarur; (4) guruh ishining ijodiy muhitini yaratish maqsadida kooperativ o'qitish elementlari qo'llanilishi kerak.

Farg'ona ISHSHUI maxsus texnikumida 2025-2026-yillarda o'tkazilgan pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, amaliy mashg'ulotlarni «atelye» formatida tashkil etish (o'quvchi asosiy ustaga yordamchi sifatida ishtirok etadi) an'anaviy usulga nisbatan kasbiy ko'nikmalarni 2,3 barobarga tezroq shakllantirishga olib keladi.

Kasbiy kompetensiyalarni baholash metodlari

Kasbiy kompetensiyalarni baholashda an'anaviy imtihon usullari etarli emas. Portfel metodi - o'quvchi o'z yutuqlari va bajargan ishlarini to'playdigan «kompetensiya portfeli»ni shakllantirish - keng assortimentdagi kiyimlarni tikish sohasida ayniqsa mos keladi. Portfelga o'quv yili davomida tikilgan barcha kiyimlar fotosuratlari, texnologik xaritalar, o'z-o'zini baholash varaqlari va ish beruvchi (amaliyot rahbari) tomonidan berilgan fikrlar kiritiladi.

Rubrika asosidagi baholash (rubric-based assessment) ham samarali usul hisoblanadi. Kiyim tikish sohasida rubrikaga quyidagi mezonlar kiritilishi mumkin: andozaning to'g'riligi (0-5 ball), chok sifati (0-5 ball), materialning to'g'ri ishlatilishi (0-5 ball), muddatga rioya qilish (0-5 ball), dizayn originaliteti (0-5 ball). G.Tashpo'latov (2022) tadqiqotlarida rubrika asosidagi baholash o'quvchilarda o'z-o'zini baholash qobiliyatini rivojlantirishda ayniqsa samarali ekanligi isbotlangan.

XULOSA

Keng assortimentdagi kiyimlarni tikish jarayonida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslarini tahlil qilish asosida quyidagi xulosalar chiqarish mumkin:

1. Kasbiy kompetensiya - bu bilim, ko'nikma va munosabatning yaxlit majmuasi bo'lib, uni shakllantirish uchun kompleks pedagogik yondashuv zarur.
2. Modulli o'qitish texnologiyasi, loyiha metodi va dualistik ta'lim tizimi keng assortimentdagi kiyimlarni o'rgatishda eng samarali usullar sifatida isbotlangan.
3. Differensial yondashuv va uch darajali topshiriqlar tizimi har bir o'quvchining individual qobiliyatini hisobga olgan holda kasbiy rivojlanishini ta'minlaydi.
4. Portfel va rubrika asosidagi baholash usullari an'anaviy imtihon tizimiga nisbatan kasbiy kompetensiyalarni aniqroq o'lchash imkonini beradi.

5. Ishlab chiqarish bilan hamkorlik (dualistik ta'lim) o'quvchining mehnat bozoriga tayyorgarligini sezilarli darajada oshiradi.

Maqolada bayon etilgan pedagogik yondashuvlarni Farg'ona ISHSUI maxsus texnikumida keng joriy etish bitiruvchilarning ish bilan bandligi va ish beruvchilar qoniqish darajasini oshirishga xizmat qiladi. Keyingi tadqiqotlar yo'nalishi sifatida sun'iy intellektga asoslangan ta'lim platformalarini tikuvchilik ta'limiga integratsiyalash masalasini o'rganish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi «Kasbiy ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2022. - 32 b.
2. Holiqov A.A. Kompetentsiyaviy yondashuv asosida kasbiy ta'limni tashkil etish. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. 186 b.
3. Yo'ldoshev B.Q. Modulli o'qitish texnologiyasi: nazariya va amaliyot. Toshkent: Akademiya, 2019. 214 b.
4. Rahimova N.S. Loyiha metodining kasbiy kompetensiyani shakllantirish samaradorligiga ta'siri // Kasbiy ta'lim muammolari. 2020. №3. B. 45-52.
5. Yusupova Sh.M. Tikuvchilik ta'limida differensial yondashuv: o'quv-uslubiy qo'llanma. Farg'ona: Farg'ona universiteti nashriyoti, 2021. 128 b.
6. Tashpo'latov G.R. Rubrika asosidagi baholash tizimini kasbiy ta'limga joriy etish // Pedagogik mahorat. 2022. №4. B. 33-38.
7. O'zbekiston Respublikasi Kasbiy ta'lim vazirligi. Tikuvchilik yo'nalishi bo'yicha o'quv dasturlari (standartlar to'plami). Toshkent, 2023. 94 b.

8. Kolb D.A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984. 256 p.
9. European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF). - Brussels: European Commission, 2008. 48 p.
10. Winterton J., Delamare-Le Deist F., Stringfellow E. Typology of Knowledge, Skills and Competences: Clarification of the Concept and Prototype. Luxembourg: CEDEFOP, 2006. 136 p.
11. Boud D., Falchikov N. Rethinking Assessment in Higher Education: Learning for the Longer Term. London: Routledge, 2007. 224 p.
12. Thomas J.W. A Review of Research on Project-Based Learning. San Rafael, CA: Autodesk Foundation, 2000. 48 p.